

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
כי תצא
אלול ה'תשע"ח ב'שכ"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

האם ישנה בעיית הפסק בין הברכה לתקיעות שופר בר"ה בהפיכת השופר ואמירת ויהי נועם וגו' לתוכו כסגולה כאשר לא מצליחים לתקוע.

בעניין הוספת הפסוק 'גער י"י בכ השטן' וכו' לפני הפסוק ויהי נועם וגו', והסבר לכיסוי השופר לפני התקיעות.

תשובתו של "רב-דוקטור" על השאלה שנשאל מבני קהילתו, כדת מה לעשות כאשר לא מצליחים לתקוע בשופר? בירור לדינא האם מותר לשים חומץ ביו"ט בתוך השופר על מנת לתקנו.

טעמים נוספים לגבי מנהג הילדים בארץ תימן להכות ולהבריח את הכלבים בימים הנוראים, והאם להלכה ולמעשה יש בכך משום איסור צער בעלי חיים. השלמה (משנה שעברה) לגבי המעשה על רב הרגיל לענות תשובות בהסתכלות בכף היד, שאמר לשואליו כי בימים שבין ראש השנה להושענא רבא אין הוא מקבל קהל, כיון שהרישומים משתנים. הוספה כעת שמקור הדבר נמצא כבר בספר מדרש תלפיות, אך בשינוי מועט מדלעיל.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 460

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור. פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור. והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו הותיק רבי יפת מה טוב ונו"ב השם ישמרם ויחיים, ולזיווג הגון לאברהם אביאל בן יפת, ולהצלחת אוהד בן יפת לזש"ק, ומוריה בת יפת למש' ימיני. השם ב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה.

כמו"כ מוקדש השיעור לרבי אברהם בן רבי יעקב שרעבי זצוק"ל שנלב"ע בכ"ז אלול ה'תשמ"ז. תנצב"ה.

נרבת ידידנו הנעלה הרב אמנון שרעבי הי"ו, הוא אביו של הרב אביחי יצ"ו, השם ב"ה ימלא כל משאלות לבו לטובה, אכ"ר.

והחוט המשולש וגו' – עוד מוקדש השיעור להצלחת הכלה מרת יהודית בת ידידנו הנכבד הרב אלמוג שלמה אכלופי שליט"א, ובעלה החתן ידידנו הרב שלמה בן הרב אריאל יצחק הלוי יצ"ו. המב"ה ישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידיהם, ויזכו לזש"ק בקרוב, וימלא השם ב"ה כל משאלות לבם ולבכם לטובה, אכ"ר.

האם ישנו חשש הפסק בין הברכה לתקיעות בר"ה בהפיכת השופר ואמירת ויהי נועם וגו' לתוכו כסגולה כאשר לא מצליחים לתקוע.

בשם רחמן. הבאנו בס"ד בשיעור הקודם מעשים שהיו אצל תוקעים מומחים, שלא הצליחו לתקוע בשופר בראש השנה, וסיפרנו על הסגולה שהם עשו. עתה ברצוני להתעכב על העניין הזה, לדבר בפרט מה עם השאלה של הפסק.

אומרת הגמרא בראש השנה [דף ט"ז], למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. יש לשטן עניין שלא יהיו תקיעות. ושאלו אז באמצע השיעור, והרי כשאומרים את הסגולה בדיבור, ויהי נועם וכו', לכאורה יש בכך חשש הפסק בין הברכה לתקיעה? עתה בעז"ה נשב על המדוכה לברר זאת בצורה מסודרת ויסודית יותר.

הכף החיים בסימן תקפ"ה [ס"ק מ"ח] מסדר בטוב טעם ודעת את כל המקורות, ומוסיף בסוף חידוש מעצמו, וכך כתב, פעם אחת לא היו

יכולים לתקוע, וציווה מהר"ר מעכלין ז"ל [חכם זה לא ידוע, וגם שמו מובא בספרים בכמה צורות שונות. יש שסתמו ואמרו 'גדול אחד'. משמע עכ"פ כי הוא אחד מגדולי הדור בתקופת הראשונים, כי הוא מובא כבר בספרי הקדמונים, בערך לפני כארבע מאות או חמש מאות שנה] להפך השופר ולקרות בו ויהי נועם. וכן עשה. ואז היה תוקע. השופר חזר לתקוע כרגיל. ואמר הרב הנז', שהשטן היה שם ועיכבן מלתקוע. מטה משה סימן תת"ח. מ"א שם.

מוסיף הכף החיים הערה בשם ספר דגול מרבבה (לבעל הנודע ביהודה), ונראה שזה היה בתקיעות מעומד. אבל בתקיעות מיושב, לדעתי זה הפסק גמור בין ברכה לתקיעה. אותו מעשה היה במוסף, בתקיעות דמעומד, שהש"ץ אמר את תשע הברכות, מלכיות זכרונות ושופרות, וכשרצה התקוע לתקוע תשר"ת, כי אין החזן אומר הברכות תוקע בעצמו, אלא מישוהו אחר, ואז אירע שהשטן נכנס להפריע וכו'. כך סובר הדגול מרבבה, שלא יהיה חשש הפסק. כי בתקיעות דמיושב זהו הפסק גמור.

ממשיך לטעון הדגול מרבבה, ולומר שזה מקרי צורך התקיעה, היינו שמא נגיד כי זהו כדין 'צביל לתורי', שהותר לאדם ששכח להאכיל את בהמותיו, לדבר בין הברכה לאכילה, היינו שבירך המוציא לחם מן הארץ, ולפתע נזכר ששכח כנ"ל, שמותר לו לומר אז שיאכילו את הבהמות, וגם ששימו מלח לפניו, ולא היו הפסק, כיון שהם מצורך העניין. והיה מקום לטעון לכאורה שגם אמירת ויהי נועם שייכת לתקיעות. דוחה זאת הדגול מרבבה, קשה הדבר כי אין הסגולה זו בדוקה. ומי אמר בבירור שזהו התרופה לעניין, הרי אין לזה מקור מוסמך מחז"ל, ולכן אין הכרח שזה מהעניין.

אומר הכף החיים כי השערי תשובה הביאו באות ז' והעיר עליו כך, בעל כרחך, כיון שלא היו יכולים לתקוע, היה הפסק גדול ללכת להביא שופר אחר וכיוצא. טוען השערי תשובה

אלא שהכף החיים מסכים על החשש הפסק בזמנים האחרים, וז"ל, אבל אם אירע כן הברכה לתקיעה, או בתפילת לחש דאסור להפסיק, י"ל ויהי נועם עפ"י השופר רק במחשבה בלב. כוונתו באמרו תפילת לחש, היא לפי אותם הנוהגים לתקוע גם בתפילת לחש. אנו נוהגים להתפלל תפילת מוסף דראש השנה מיד בקול רם, בלא לחש תחילה. יש על כך נדון רחב, כיון שהברכות ארוכות, ואין כולם יכולים לכוון כראוי, סומכים על הש"ץ. כך אומר הרמב"ם [פ"ח מתפילה הל"ו].

אך מהרי"ץ [בעץ חיים סדר מוסף ר"ה] הוסיף נימוק אחר ואמר שאין טוב להתפלל לחש וחזרה, כיון שהגאונים סוברים שבתפילת הלחש אין מתפללים ט' ברכות, ומלכיות זכרונות ושופרות הם רק בחזרה. בתפילת לחש מתפללים רק ז' ברכות, וכמו מוסף של כל יו"ט. ומפני כן הנהיגו הרבה גדולים מכמה ארצות, ואצלינו השתמר המנהג עד היום, להתפלל במוסף דר"ה תפילה אחת, ולא מתפללים לחש. כי אם מתפללים בלחש נכנסים לספק האם להתפלל ז' ברכות או ט' ברכות, ונכנסים לחשש ברכה לבטלה. לכן מתפללים עם הש"ץ ותוקעים כסדר, ועל אף שמתפללים עמו בלחש כנודע, כיון שאומרים אותו יחד את הברכות, מוסכם שמברכים ט' ברכות. הארכנו על זה בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"א, ועוד.

הכף החיים מדבר לפי המנהג שמתפללים בלחש, וגם תוקעים בלחש, זהו חידוש במנהג זה. גם כשמתפללים בלחש, גם תוקעים אז. הרי הציבור מתפלל אז, ואפשר שלא יגיעו כולם בזמן התקיעות לסיום הברכה. ובכל אופן הכף החיים לפי הנוהגים כן. ואומר הכף החיים כי עכ"פ בתפילת הלחש אסור להפסיק מתפילתו באמירת ויהי נועם וגו', ובשלמא בחזרת הש"ץ, כיון שהש"ץ נפרד מהתוקע, יכול התוקע לומר ויהי נועם, כי הוא לא הש"ץ והוא לא אמר לומר את הברכה הבאה, אך בתפילת הלחש שכולם מתפללים אסור לו לומר משום הפסק.

כי אף שהדגול מרבבה טוען שיש בכך הפסק, הרי מה יש להם לעשות? הם לא הצליחו לתקוע, ומה אתה מצפה שהם יעשו? עכשיו הם צריכים לחפש שופר אחר, ללכת לבית כנסת אחר, ולהביא תוקע ממקום אחר. הרי שבין כה וכה יצטרכו לדבר. אם כן מותר ממילא גם לומר ויהי נועם.

ולעניין שאלת הדגול מרבבה מה יהיה עם הברכה, אומר השערי תשובה, ובלא"ה היה צריך ברכה אחרת. וקראו ויהי נועם קודם ברכה אחרת, יעו"ש. בין כה וכה הם אנוסים וצריכים להפסיק, ואכן יברכו שוב.

טוען הכף החיים, ונראה דאם אירע כן בין סימן לסימן דמיושב, יכול לומר ויהי נועם ולא היו הפסק, כמו שמותר להתוודות, וכמ"ש לעיל סימן תקפ"ד אות ו'.

הכף החיים מוסיף לחדש עפ"י שיטת האר"י הידועה להתוודות בתקיעות בין סימן לסימן, היינו בין תשר"ת לתש"ת, ובין תש"ת לתר"ת, ודיברנו על כך בעבר בהרחבה [בפרשיות יתרו ומשפטים בשנתינו זאת], לבסס את הדברים, כיון שיש מפקפקים על כך ואומרים שהדבר נכון רק עפ"י הסוד שכל התקיעות הם אמת, אי נמי לשיטת רב הא"י גאון. לכן הם סוברים כי לכל היותר יש להתוודות בלב, אך בפה אסור. ולמעשה הסברנו אז את מה שאנו פוסקים למעשה שיש להתוודות בפה, רק כיון שאין אז זמן, אומרים את הודיו בקצרה.

הבא נמי אומר הכף החיים כי אחר שבירכו לשמוע קול שופר ושהחיינו, ויצאו ידי חובה בג' פעמים תשר"ת. ועתה בהגיעם לתש"ת, לא מצליח התוקע להמשיך, אין בעיא לומר ויהי נועם, כי אז מותר אפילו לכתחילה לומר ויהי נועם, ואין צריך התוקע להתאמץ הרבה, אולי בכל זאת הוא יצליח לתקוע, כי עתה מותר לומר ויהי נועם, כמו שמותר להתוודות. אין פה כבר חשש הפסק.

לכן אומר הכף החיים כי בזמן שאסור להפסיק, י"ל ויהי נועם עפ"י השופר רק במחשבה בלב. לא להוציא בשפתיים, רק לחשוב, ואין בכך בעיני של הפסק.

מסיים הכף החיים, וכל זה אם התוקע אומן והשופר טוב, דאל"כ לא נכנס בסוג זה, ואין להפסיק לא בדיבור ולא במחשבה. אם התוקע אינו מומחה, או שהשופר לא טוב, אין מכך הוכחה שהשטן מקטרג, אין זו אלא חוסר מומחיות של התוקע. כלי המלאכה אינו טוב, ואסור עליו להפסיק, הן בדיבור והן במחשבה.

אלו דברי הכף החיים, ויש כאן שני דברים הטעונים הסבר. א', צריכים לברר מדוע הגדול הנ"ל אמר להפוך את השופר? לדברך השופר מעכב את השופר, מה הבעיני? שיאמרו ויהי נועם בפיו הקטן של השופר, ומדוע צריכים להפכו לצד הרחב?

שאלה מהקהל: מובן כי השטן נמצא בראשו הרחב של השופר דוקא?

תשובת מרן שליט"א: אולי הפוך? דוקא נראה לי שהיה מתאים יותר שישב בפיו הצר של השופר הסמוך לפה... שם זה ההתחלה. השטן רוצה לעכב כבר מההתחלה. וכי הוא מחפש דוקא את המקומות הרחבים, כי הוא תופס מקום? הוא יכול להצטמצם גם למעלה...? ומה נפשך, אם בצד הרחב הוא הצליח להיכנס, גם בצד הצר הוא הצליח.

המשמעות נראית פשוטה. בכדי להוציא את השטן, צריך לומר ויהי נועם על ידי שיכניס את פיו לתוך השופר פנימה, וכיון שאי אפשר להכניס בצד הצר, צריכים להפכו ולהכניס את הפה בחלק הרחב של השופר. לא נראה שיש עניין מיוחד מבחינת הסגולה לומר דוקא בצד הרחב, אלא רק בכדי להכניס את הפה פנימה אל תוכו.

עוד לא מובן, מדוע הכף החיים אומר בסוף לומר ויהי נועם, 'על פי השופר? וז"ל, יש לומר ויהי נועם עפ"י השופר רק במחשבה בלב. אלא שעתה הוא מדבר על אמירת ויהי נועם במחשבה ולא בדיבור. היה מקום לדון האם עוזרת הסגולה דוקא בדיבור, או שגם במחשבה. ונניח שעוזרת גם במחשבה כדבריו, אך איני יודע מדוע הוא אומר להרהר זאת 'על פי השופר'. אמנם יתכן שהדבר מובן, כיון שאין אנו אומרים ויהי נועם בפה אלא במחשבה, כבר אין צורך להפוך את השופר. נמצא דהא בהא תליא. בשלמא כשרוצים לדבר אל השופר, צריכים להכניס אותו לפה אל החלק הרחב שבו, אך אם אומרים במחשבה, אפשר לומר זאת על פי השופר. אז גם בפי השופר מועיל מחשבה זו.

הנה המחברים קיצרו קצת בסיפור זה, אבל במקור, בספר מטה משה, והעתיקו הכנסת הגדולה, וגם בשיירי כנסת הגדולה, כתוב קצת יותר באריכות בזה"ל, מצאתי וז"ל, שמעתי ממורי ורבי מוהר"ז ציון, מעשה אירע למהר"ר מענלין [כאן כתוב בנו"ן, ובכף החיים כתוב מעכלין]. במקום אחר ראיתי כתוב מנדלין, או מנצלין. כנראה לא ידעו להגות את שמו בדיוק, והעתיקו זאת מהספרים, ולא היה ידוע שמו בע"פ [ז"ל, שהיה בעירו שלשה תוקעים מובהקים. ובראש השנה בא האחד לתקוע ולא יכול, בא השני ולא יכול, בא השלישי ולא יכול. ממש הפלא ופלא. שלושה תוקעים מומחים, ואף אחד מהם אינו מצליח לתקוע? ודאי שיש כאן קטרוג מיוחד. וציווה מהר"ר מענלין ז"ל להפך השופר ולקרות בו [כמו שאמרנו שצריכים לקרוא בתוכו] ויהי נועם. וכן עשה, ואז היה תוקע. ואמר מהר"ר מענלין, שהשטן היה שם ועיכבן מלתקוע.

בעל חמדת ימים מביא את הסיפור הזה, "ועיבדו" מעט. (אמרתי כך, כי לא מסתבר שהיה לפניו מקור אחר).

[מרן שליט"א לפני ברכתו על כוס החמין בשיעורו, שיקע את הבועות הצפות ואמר כך: אני מקווה שאתם מבינים מדוע אני עושה זאת...? קרוב משפחתו של מה"ר יחיא אלשיך אמר לי שאמרו לו במשפחה שמה"ר יחיא היה "משחק" עם הבועות לפני שתיית כוס התה... חשבו אולי הוא עושה איזה סגולות עם הבועות. אך ברור שהמכוון לאופיא המוזכר במסכת חולין [דף ק"ה ע"ב], המזיק לכאב הראש, לכן משקעים אותם].

בספר שו"ת מים חיים לרבי יוסף משאש [חאו"ח ב' סימן ו'] נשאל לגבי הנושא שלנו כך, עוד שאלת על המנהג אצל איזה חזנים, שלפעמים כאשר לא יוכלו לתקוע בשופר, קורים לתוכו מצד הרחב זיהי נועם וכו'. ולפעמים תוקע, ולפעמים אינו מועיל עד שבא אחר ותוקע. והמון העם משחקים על זה, אם יש איזה סמך למנהג החזנים הנ"ל? מעניין שהוא מעיד שהאנשים לועגים על כך.

ותירץ בזה"ל, תשובה. דבר זה נמצא כתוב בספר מטה משה בדיני שופר ותקיעתו סי' תת"ח וז"ל, מצאתי כתוב וז"ל, שמעתי ממור"ר מוהר"ר ציון מעשה אירע למה"ר מעכלין ז"ל, שהיו בעירו ג' תוקעים מובהקים. ובר"ה בא האחד לתקוע ולא יכול, בא השני ולא יכול, בא השלישי ולא יכול. וציווה מוה"ר מעכלין ז"ל להפך השופר ולקרות בו ויהי נועם, וכן עשה, ואז היה תוקע. ואמר מוהר"ר מעכלין שהשטן היה שם ועיכב מלתקוע, עכ"ל. והובא בקצרה בבאר היטב סי' תקפ"ה סק"ז, יעו"ש. ובשערי תשובה שם סק"ד כתב משם דגול מרבבה, שאין לומר ויהי נועם בין ברכה לתקיעה שהיא הפסק גמור. ולומר שהיא לצורך תקיעה, קשה הדבר, שאין סגולה זו בדוקה, יעו"ש. ועם כל זה החזנים אומרים ויהי נועם וכו' בפרסום לפני הקהל, לא טוב עושים, כי הדור החדש לא יאמין לפתיות זו, וגורמים החזנים להוציא לעז על הראשונים ח"ו. וטובה תוכחת

וכך הוא כתב [בפ"ז מענייני חודש אלול אשמורת ראש השנה, אות ק"ט בספרים החדשים], ופעם אחת בראש השנה לא היו התוקעים יכולים לתקוע, ואמרו החכמים להפוך את השופר. הוא אינו מדבר על חכם אחד, אלא על כמה חכמים. (האמת שזוהי דרכו של הרמב"ם, שהוא כותב לדוגמא 'חכמי ישראל', או 'חכמים הראשונים', ואילו בגמרא זה מובא בשם חכם אחד, למשל רב פפא או רבן גמליאל. משום מה הרמב"ם שינה זאת וכתב חכמים. אולי הסיבה לכך היא כי אם אמר זאת חכם אחד, מסתמא אמר כן בשם קבלה מרביתו. ועכ"פ צריך להעיר כי הסיפור הוא בשם חכם אחד הנז"ל, רק הוא כותב כך). ואמרו החכמים להפוך את השופר, ולומר בצד הרחב אל תוך השופר ויהי נועם ג' פעמים. אנו לא ראינו כתוב לומר שלושה פעמים. מספיק פעם אחת. כי אמרו דגריה דשטן, היה יושב בתוך השופר. כאן טמן החמדת ימים דבר חכמה. לא שהשטן התיישב כאן בתוך השופר. וכי הוא לא מצא לו מקום לשבת, אלא פה בתוך השופר? לכן הוצרך החמדת ימים לבאר ולומר שלא ליקח הדברים כמשמען, שהשטן התיישב לו כאן בתוכו, אלא שהכוונה היא שחצי השטן ישבו פה. ובא למשול משל לומר שהשטן קטרג וגרם שלא יצליחו לתקוע. לא לקחת הדברים כמשמעם, שהשטן הגיע ונכנס לתוך השופר, כנראה שזה לא יעלה על הדעת. והיה מעכב מלתקוע, כבורח עצמו מן המוות. כמו שאמרו [עיין תוס' בראש השנה דף ט"ז בשם הירושלמי], 'בְּהִיל וְלֹא בְּהִיל', כי הוא מבין שהגיע זמנו להיאבד מהעולם, כמו שנאמר [ישעיהו כ"ה, ח'] בְּלֹעַ הַמָּוֶת לְנֶצַח. והרי ידוע מאמר חז"ל בבבא בתרא [ט"ז ע"א], הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות. המלאך חושש שהגיע זמנו להיאבד מהעולם, והוא עושה מה שבכחו בכדי לעכב את התקיעות. אשר מזה מודעא רבא גודל פעולת תקיעת השופר, לנתון ולהאביד ולהרוס כל לוחצינו, כי רוח היוצא מהשופר בקדושה תזרם, ורוח תישאם.

בנחת כמרקחת. זהו מה שיש להשיב לכבודו, בעזרת עושה נפלאות לבדו וכו'.

מצד אחד הוא אומר שהדור החדש לא יאמין "לפתיות זו", היינו שהוא מבין ומסכים עמהם כי זה דמיונות בעלמא, ומאידך גיסא הוא אומר כי הם גורמים להוציא לעז על הראשונים? לא ברור מה קורה פה. צריכים לדעת שהרב המחבר בעל התשובה היה לו דעות מודרניות קצת, ואיני יודע מדוע, יתכן שהוא קרא בספרים חיצוניים. מה גם שמוצאו ממרוקו והיה באלגיר, ואולי משם הגיעה לו הנטייה הזו. רואים בספריו כל מיני חריגות קטנות, דברים משונים ומוזרים. מצד שני רואים שהוא תלמיד חכם ומבין עניין, ורק קצת היתה לו נטייה נלוזה כנ"ל, ולכן צריכים להתייחס לפסקיו בהתאם, שחלקם משונים ולא שגורתיים בציבור התורתי.

ובכל אופן לגופו של עניין, ראו את ההבדל בין הדור הקודם לדור המאוחר, כיצד הדור התקלקל. הוא אומר שהמון העם משחקים על זה, וודאי תזכרו את מה שאנו סיפרנו בשיעור שעבר, כיצד נהגו הציבור בתימן כשאירע להם כך... עשו בכיה גדולה, כל העם רעדו ובכו.

וכאן בדיוק טמונה הבעייה. כשהתקוע בתימן לא הצליח לתקוע, כולם התחילו לבכות, ואילו הם באלגיר צוחקים. לועגים. מעתה תבינו לבד מה קורה פה. היאך הסגולה תעזור? הוא אומר ויהי נועם, והם צוחקים? הם בכלל לא מאמינים למה שהם עושים. אין כאן "הוקוס פוקוס", לומר ויהי נועם, וזה עובד. בכדי לסלק את השטן, אין די באמירה גרידא, אלא בכוונת הלב, ובמחשבה עמוקה. אם יחזרו ויתעוררו לתשובה, ממילא השטן יברח. כבר אין לו ברירה. ודאי שאצל המלעיגים, שאמונתם קלושה, ולא מתכוונים או חושבים לחזור בתשובה, הסגולה לא תעזור.

שאלה מהקהל: הרי הסיפור על תימן ועל אלגיר הם מתקופות שונות?

תשובת מרן שליט"א: גם אם כן, מר כי אתריה ומר כי אתריה. אני רק מעיר כי לפי המציאות שהיתה אצל המלעיגים ממילא זה לא היה מועיל. לא יעבוד. העיקר אינו אמירת ויהי נועם. אבל כנראה זה כמעט שהיה באותו דור.

אמר לי מישחו שמתעסק עם כל מיני פעולות שונות, שהוא ראה ספר סגולות שהיה ברשות מה"ר חיים סנוואני זצ"ל. קונטרס קטן, בסה"כ י"ב דפים, שכתוב שם כל מיני דברים חשובים, צירופים, שמות, סגולות, פעולות וכו'. והוא מעיד שישנם כיום אנשים שעובדים עם מה שכתוב שם, ולא מצליחים. הסיבה לכך הוא אומר, כי זה לא הסגולה. זה הלב. צדיק מקובל אלהי שעושה זאת, יכול לפעול. ואילו אדם רגיל שיכתוב וכו', לא יעזור. מה גם שתחילה צריכים להבין את מה שעושים, ואם זה נוגע להשבעות וכו', הדבר תלוי מי מצווה אותם, ומי אומר להם. זה תלוי בקדושת המשביע. הם לא מתפעלים מאנשים קטנים. זה לא עובד רק בצורה חיצונית. וכן הוא בעניין שלנו. ממילא אין להתפלא מדוע לא הועילה להם הסגולה.

בעניין הוספת הפסוק 'גער יי' בכ השטן' וכו' לפני הפסוק ויהי נועם וגו', והסבר לכיסוי השופר לפני התקיעות.

חושבני עוד, בהקדים מה שהבאנו את הסיפור שסיפר מהר"א אלנדאף, שישנם שני דברים שונים. חידושים אחרים, עד שנראה שהיה לחכמי תימן מקור נוסף למעשה, לבד מהמטה משה, ומשם הם למדו את ההבדלים. ההבדל הראשון הוא שמקדימים לאמירת ויהי נועם את הפסוק 'גער יי' בכ השטן' וגו', זה לקוח מספר זכריה [ג', א'-ב'], וְיִדְאֲנִי. אֶת יְהוֹשֻׁעַ, הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. עֶמֶד. לִפְנֵי, מִלְאָךְ יי. וְהַשָּׁטָן. עֶמֶד עַל יְמִינוֹ, לְשָׁטְנוֹ: וַיֹּאמֶר יי, אֶל הַשָּׁטָן. יִגְעַר יי בְּךָ, הַשָּׁטָן וגו'. את זה אף אחד לא מביא. הדבר השני שכתוב כי אותו החכם שקם ואמר כי יש לו סגולה להצליח בתקיעות וכו', והוא ציווה לסתום את החלק הדק שבשופר, ובחלק השני

האוקימתא הראשונה שבגמרא, שם אמרו, כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בראש השנה? תשע. תקיעה תרועה ותקיעה, תקיעה תרועה ותקיעה, תקיעה תרועה ותקיעה. אנו היום מוסיפים תקיעות, כיון שאין אנו יודעים מהי התרועה האמורה בתורה, לכן תוקעים תשר"ת תש"ת ותר"ת.

נמצא שבעצם עיקרי התקיעות בתורה הם תר"ת תר"ת תר"ת. זהו החובה מן התורה. אלו ג' התיבות שבין כל שטן ושטן בפסוקים האלו, ועליהם יושב השטן אנה ואנה. אם שמים לב רואים שבפעם הראשונה כתוב 'השטן' לשטנו פעמיים, ואח"כ זה רק אחד. ומכאן סמך לתקוע תשר"ת תחילה.

כי הנה צריכים לברר, מדוע תוקעים תשר"ת בתחילה, אולי נקדים תש"ת תחילה, תר"ת ואח"כ תשר"ת. והרי הקביעות הזו היא רק מפני הספק וכאמור לעיל, ומדוע מקדימים את התשר"ת בתחילה? אם מצד מעלין בקודש, היה צריך להתחיל עם התר"ת?

מתרץ על כך הריטב"א בחידושו לשם, שבתחילה עושים תשר"ת כדברי רבי אבהו, אח"כ תש"ת כדברי תנא ברא (תנא דברייתא), ואח"כ תר"ת כדברי תנא דמתניתין. מסביר זאת הריטב"א ואומר כי הסיבה לכך היא משום שמעלין בקודש. מתחילים בדברי האמורא, רבי אבהו, ותוקעים תשר"ת, ואח"כ מעלין בקודש עד תנא דמתניתין. תשר"ת תש"ת ותר"ת. הריטב"א מסיים ואומר שזהו כפתור ופרח.

אולם לפי מה שאנו אומרים זהו גם סדר הפסוק, והרי הפסוק אומר פעמיים השטן מכאן ומכאן, וזהו כנגד התשר"ת. ובעצם צריכים כאן למגר שני שטנים, ע"י השברים והתרועה.

מקור הדבר בספר הרוקח, ומסביר בזה מדוע חששו חכמים כל כך לכל הספקות, ותוקעים

צריכים לומר את הסגולה הנ"ל, ויאמר וגו', כל זה מהצד הרחב. הרי שמצאנו שני שנויים, האחד שהקדימו את הפסוקים "והשטן עומד" וגו', וגם שסתמו את החלק הצר.

והנה הבאנו שהדגול מרבבה אומר שסגולת ויהי נועם אינה בדוקה דייה. והרי ידוע מדוע אומרים ויהי נועם בכל מוצאי שבת, אומרת הגמרא [שבועות דף ט"ז ע"א] שהוא שיר של פגעים, הנועד לסלק את המזיקים, וגם עתה, שיוצאים כל המזיקים, שהרי בשבת אין שטן ואין פגע רע, כי הגיהנם אינו פועל בשבת, וכל המזיקים נחבאים בנוקבא דתהומא רבא, ועתה שהם יוצאים הם עלולים להזיק לנו ח"ו, לכן אומרים ויהי נועם בכדי לבערם ולסלקם. זה מוסכם בכל הספרים. יש לכך ראיות והוכחות ברורות, וגם מעשים שהיו נאמרו על כך.

מאידך לגבי הנושא שלנו, שאומרים ויהי נועם בכדי להצליח בשופר, הדגול מרבבה מפקפק האם הסגולה בדוקה כ"כ. וכנראה שהסגולה אכן חסירה אם לא אומרים לפני כן את פסוקי יגער י"י בך השטן' וכו'. ולא רק מפני מאמרי חז"ל האומרים שהשטן נבהל מהתקיעות. אלא מפני שבפסוק הזה ישנו רמז לתקיעות, ויתכן כי העושה סגולה זו בשלמות, דהיינו יחד עם אמירת הפסוק יגער י"י וגו', הסגולה אכן בדיקה, ויודה הדגול מרבבה שמותר להפסיק בה. רק נדגיש כי אין די בכל שהסגולה בדוקה כנ"ל, אלא אם יחזרו האנשים בתשובה, ויאמרוהו בכוונה כדבעי, אזי הוא יכול לפעול.

הסברנו צורך אמירת פסוק זה בקיצור בשיעור שעבר, ועתה נחזור ונסביר זאת טוב יותר. הפסוק הוא בספר זכריה, ונאמר בהפטרות 'רני ושמחי, והשטן. עמד על ימינו, לשטנו: ויאמר יי, אל השטן. יגער יי בך, השטן. כשמתבוננים רואים שמוזכר כאן השטן ד' פעמים. ובין שטן אחד לשני ישנם ג' תיבות, כנגד ג' תקיעות, שהרי מדאורייתא מספיק תשע תקיעות בלבד, וכך הוא הדין לפי הרי"ף והרמב"ם, וכפי

את התקיעות בכל האופנים, הן לפי תנא זה, והן לפי תנא זה, והן לרבי אבהו. והרי בדורות הראשונים לא נהגו כך? רבי אבהו הוא שאסף את כל המנהגים והורה לנהוג את כולם. וכבר דיברנו על כך בעבר בס"ד, שמן התורה יוצאים לכאורה גם בזה וגם בזה, ומדוע החמירו לפתע בדורו של רבי אבהו, ותיקנו תקנה לנהוג במנהגי כל המקומות. מדוע זה?

אומר על כך הרוקח, כי כיון שהתקיעות נועדו לערבב את השטן, אם לא יתקעו בכל האופנים, השטן יכול לטעון כי התקיעות הללו לא פעלו. וכך הוא כותב בהלכות ראש השנה [סימן ר"א] דף צ"א, לכל מצוה ומצוה פירשו במשנה או בגמ' הלכות, אבל הלכות תקיעות, התקין רבי אבהו בקיסרי. ובתרועה היו מספקין אם היא שברים או תרועה ממש, והוצרך לתקן בכל ענייני ספיקות, פן יבוא השטן בעניין אחר. השטן יכול לומר כי תרועה מסוימת אינה משפיעה עליו, לכן חשש רבי אבהו אולי התקיעה היא כך, ואולי היא אחרת. כנראה שגם בגלל ירידת הדורות, היו צריכים חיזוקים נוספים, לסגור את כל הפרצות.

לכך רמז שופר אצל השטן, זה ידוע. ולפי שהשטן הוא יצר הרע בג' עניינים, מחטיא ומקטרג וממית – כמו שאמרו [ב"ב ט"ז א'] יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה – לכך ג' תיבות בין שטן לשטן, כגון וְהַשְׁטָן. עֲמֵד עַל יְמִינוֹ, לְשֹׁטְנוֹ: וַיֹּאמֶר יי, אֶל הַשְׁטָן. יָגֵעַר יי בְּךָ, הַשְׁטָן. לכך תוקעין שלש שלש שלש ואז זוכר זכות ג' אבות. הוא מוסיף להביא פסוק נוסף [ויקרא כ"ז, מ"ב], וכן ג' תיבות מן האבות, וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. וַאֲף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק. וַאֲף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם. אֲזָכֹר, וְהֶאֱרַץ אֲזָכֹר. בין כל אחד ואחד יש בדיוק ג' תיבות, לעורר את זכותם. זהו להסיר מכשול מלב העקוב, זכור לאברהם ליצחק וליעקב וכו'.

מובן אם כן שאמירת ויהי נועם יחד עם הפס' הנ"ל היא סגולה טובה, כי פסוק זה קשור ממש

לעניין התקיעות, ויש מקום לומר שגם מצד דיני הפסק, פחות חמור לאמרו, כיון שהוא מדבר ממש על הנושא. זה לא כללי אלא פרטי, בנוגע לתקיעות.

אולי אפשר לקשר זאת למנהג שנוהגים בו התוקעים דרך כלל לכסות את השופר לפני התקיעות, שצריכים לדבר על מנהג זה באריכות, ואולי בשיעור אחר אי"ה [ומן שליט"א האריך בזה בשיעור הבא דמוצש"ק כי תבוא העורך]. יש שאומרים שהסיבה לכיסוי זה גם היא מפני הדבר האמור, שהשטן לא יראה ויקטרג. כך כותב בספר ליקוטי מהרי"ח. ולא למימרא שהשטן אינו יודע מה מחביא התוקע, אלא משום הכלל הידוע שבזמן שעושים פעולות בגשמיות, הדבר פועל גם מבחינה רוחנית.

תשובתו של "רב-דוקטור" על השאלה שנשאל מבני קהילתו, כדת מה לעשות כאשר לא מצליחים לתקוע בשופר? בירור לדינא האם מותר לשים חומץ ביו"ט בתוך השופר על מנת לתקנו.

בספר עסיס רימונים [ירושלים ה'תשע"ז]. להר"א טהרני. סימן ח' דף שפ"ג] הביא מעשה בזה"ל, מספרים, כי בראש השנה בין שחרית למוסף, נכנסו הציבור אצל רב אחר בור. רח"ל גם הוא היה מאותם רבנים המקולקלים, וכמובן שהוא אינו יודע ומבין בהלכות אלא יותר בעניינים חיצוניים. וניגשו אליו הציבור – בשאלה דחופה זו.

שעה ארוכה שהשופר מתעקש ואינו מוציא הגה, ויש חילוקי דעות, זה אומר, צריך לומר זיהי נועם, וזה אומר, לשפוך בו קצת חומץ. ומה דעתו של כבוד הרב? התווכחו הציבור האם לומר זיהי נועם, או לשים בתוכו חומץ, כי כידוע בכדי לצחצח את השופר שמים בתוכו משהו חריף, כגון חומץ או ערק או קוניאק.

אבל זה תמוה לכאורה, הרי יש כאן שאלה חמורה של מתקן כלי? התשובה לכך כתובה במשנה ברורה שם [ס"ק פ"ט] בקיצור בשם הריטב"א, שהוא דומה להדחת כלים המותרת.

ובחידושי הריטב"א [ר"ה שם ד"ה אם] האריך יותר וז"ל, אם רצה ליתן לתוכו מים או יין יתן: פי' ואף על פי שמתקנו בכך כיון דלא (מעכבי) [מינכרא] מילתא דהוי עובדא דחול מותר. יתכן שהלשון אינה מדויקת כאן לגמרי, אבל עכ"פ הוא מבאר כי כיון שחוסר הצחצוח אינו מעכב את התקיעה, והיינו שקול השופר בלא זה נשמע צרוד מעט, ולא ברור כ"כ, ובשביל זה הוא מצחצח, מפני כן התירו. ומכאן שמכשירין כלי ביום טוב או בשבת בהדחה, אם הוא צריך לו ליומו, כיון דלא מינכרא מילתא, דהא מדיחין כלים ביום טוב. אם הכלי מלוכלך, מותר לשטוף אותו בשבת ויו"ט, וכמו שמותר לשטוף את השופר. דין אחד לכולם. אבל בהגעלה או טבילה לא, כידוע אסור לאדם לטבול, כיון שהוא מיתקן. וכמו שאסור לעשר מפני שהוא מתקן מנא. זהו איסור דרבנן. אבל צחצוח השופר והדחת הכלים הותרו לדעתו, כיון שאין התיקון ניכר בהם. [ואף שהדמיון שדימה הריטב"א בין שטיפת השופר להדחת הכלים מוזר לכאורה בעיני, כי מיהו ששוטף את כליו בערק או ביון...? בכל אופן כך הוא סובר, והמשנ"ב מעתיקו].

נמצאנו למדים שסיבת ההיתר בעצם היא מפני שאין חוסר הצחצוח ביון מעכב את התקיעה, ומעתה יש לדון בסיפור שלנו, כי הני מילי בשופר רגיל שאין רוצים אלא לעשות את קולו מצוחצח וברור יותר, אך כאן השופר אינו מוציא קול כלל, ואיכא למימר שאסור לתקנו, כיון שהתיקון ממש ניכר בו בעין.

שמעתי פעם מאחד שמעבד ומכין שופרות, כי ישנם שלוש סוגי שופרות. שופר תימני, שופר אשכנזי ושופר מרוקאי. השופר התימני קולו עבה. כך התימנים אוהבים את קול השופר.

המשנה כבר אומרת [ראש השנה דף ל"ב ע"ב, וגמרא שם דף ל"ג ע"א] שמותר לשים בתוכו מים, אך לא מי רגליים, אף שהם חדים ושורפים והיו יכולים לצחצחו, אין לשים אותם מפני הכבוד. (היינו כבוד המצוה ולא כבוד התוקע). החריפות מנקה את הדפנות הפנימיים שדרכם עובר אוויר השופר, וקול השופר יוצא דרכו מצוחצח.

הרב שהיה גם "דוקטור", אחר שבחן את השאלה, ענה, "אני מציע שנערב את שתי התרופות יחד. מנה אחת חומץ, ומנה אחת ויהי נועם"... תעשו שתי מנות, מנה מזה ומנה מזה. [ביאור הדבר, שלא הבין אותו "רב" מה זה מועיל ויהי נועם, עד כדי שחשב שזה גם סוג של "תרופה מסוימת", לכן הציע לערב את התרופות יחד. העורך].

מהו "רב-דוקטור"? זה התחיל מגרמניה, שם התפרצה ההשכלה כל כך, עד שגם הרבנים, ואפילו החרדים, היו צריכים ללמוד חכמות חיצוניות באוניברסיטה, ולקבל תואר דוקטור. כך היה לפי מצב הקהילות שהשתנו, ונעשו מודרניים וכו'. מאידך זה הוריד את רמתם הרוחנית של הרבנים, כי הם היו צריכים להתעסק עם כל מיני שטויות והבלים, גם עם חכמות חיצוניות. זה מה שהיה. [אמרו בבדיחותא, כי מאז שקם אצל החרדים "רב-דוקטור", נהיה ליהדות כאב בטן... השיתוף הזר וכל המסתעף מזה, גרם כאב בטן ליהדות].

חושבני שבזכות הסיפור הזה התעוררה לנו בעצם שאלה הלכתית לדינא. האם אכן אליבא דהלכתא מותר לשים חומץ במצב כזה? כי אף שהמשנה מתירה במפורש, חושבני בעניין זה כי זה לא פשוט כ"כ. צריכים להתעמק בזה, ולא ראיתי מפורש בפוסקים שדנו בזה [אח"כ ראיתי שדנו, כדלקמן שיעור מוצש"ק ניצבים בס"ד. יב"ן]. המשנה אומרת [ר"ה דף ל"ב:] בהדיא שמותר לשים מים או יין ביו"ט לצחצח את השופר. והגמרא אומרת כי מי רגליים עכ"פ אסור לשים. וכך נפסק להלכה גם ברמב"ם ובש"ע בסוף סימן תקפ"ו.

האשכנזים מאידך אוהבים את הקול הדק, כמו קול התרנגול. אצל האשכנזים אני עושה חור קטן, שיהיה קול דק. אצל התימנים אני עושה פתח רחב, שיהיה קול עבה. המרוקאים אוהבים קול צרחני. לבד ממה שעושים המרוקאים עיטור בסוף השיעור, כמין משולשים קטנים לייפוי.

בכדי לצחצח את הקול, שיהיה חלק וברור, מניחים בתוכו חומר חריף, וכך יוצא קולו מצוחצח. אך מה שהתרנו זה רק לצחצח את קולו, אך בנושא שלנו, בשופר שאינו יכול להתקיע בכלל, יהיה איסור גמור של תיקון כלי. כך נראה לי בס"ד. לכאורה יהיה אסור לשים בתוכו חומץ או ערק כי הוא ממש מתקנו. מקודם לא הצליחו לתקוע, וכמה שהביאו תוקעים מומחים, לא עוזר. אתמול תקעו בו, אך קרה משהו והשתנה שאין יודעים מהו.

יכול להיות פה למדנות מסויימת. אולי אותו "רב-דוקטור" אמר דבר חכמה. איני יודע מדוע בספר עסיס רימונים אמר שהוא בור, אולי הוא היה בן חכם. [אלא שאפשר לומר שיצא מפיו דבר חכמה במקרה, והוא לא התכוון לזה]. אמר להם אותו רב, אם עושים גם חומץ וגם ויהי נועם, הרי התיקון אינו גמור, כי אולי אמירת ויהי נועם היא שעזרה ופעלה... וממילא חזר הדין להתירו. ולמעשה השאלה צריכה עיון, כיצד להכריע בדיוק. [ויתבאר בס"ד לקמן בשיעור פרשת נצבים, בעזרתו יתברך].

טעמים נוספים לגבי מנהג הילדים בארץ תימן להכות ולהבריח את הכלבים בימים הנוראים, והאם להלכה ולמעשה יש בכך משום איסור צער בעלי חיים.

דיברנו על שני טעמים למנהג הילדים בתימן להכות, לסלק ולגרש את הכלבים בזמן האשמורות. הילדים היו יוצאים ומסלקים את כל הכלבים. נתננו בס"ד שני טעמים בשיעור

הקודם למנהג זה. עתה ברצוני להוסיף בע"ה עוד שנים ושלושה טעמים לכך.

בשיעור הנ"ל הסברנו כי יתכן שהיכו אותם מפני שלשונם של הכלבים תדיר בחוץ, ובא לרמוז על לשון הרע, כנגד השטן שפותח את פיו לקטרג על עם ישראל. רוצים לסלק אותו. או בגלל מה שאומר הפסוק בתהלים כ"ב, הַצִּילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי. מִיַּד כָּלֵב יַחֲדָתִי: הוֹשִׁיעֲנִי מִפִּי אֲרִיָּה. וּמִקֶּרְנֵי רִמִּים עֲנִיתָנִי: וְהָרִי מוֹבָא בַקְדֻמוֹנִים (כהשל"ה, הביאו מהרי"ן, ובעוד הרבה ספרים) שאר"ה בראשי תיבות אלול, ראש השנה, יוהכ"פ, וכמאמר הפסוק [עמוס ג' ח'] אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִרָא. מפני כן, מיד אחרי הכלב בא האריה. מסלקים את הכלבים, כהכנה לימים אלו.

עתה התחדש בס"ד שני טעמים נוספים. ועוד סיבה אחת, אולי אחרת לגמרי.

בתיקוני הזוה"ק [תיקונא חד ועשרין דף ס"ב ע"ב] מובא עניין השוואת הקרבנות לתפילה. וכך הלשון שם, ועוד אית תקונא חמשה בצלותא, צלותא איהי כקורבנא. כמה דאוקמוהו קדמאין, תפילות כנגד תמידין תיקנום.. תא חזי קרבנין אינון מארבע מינין, דאינון לקבל אריה שור נשר אדם, דאינון מצויירים בכורסייא, אית קרבנא דהו מקרבין ישראל, וכהנא הוה קריב קרבנא דלהון.

אומר הזוהר כי כמו שהכהן מקריב את הקרבנות, כך נחשבים התפילות, והקרבן הראשון הוא צלותא דשחרית (מין שליט"א מקריא זאת בנעימת הזוהר המקובלת. דקה 37): קורבנא קדמאה, קורבנא דהוה קריב לימינא, דא צלותא דשחרית. ואם הו זכין, הוה נחית דיוקנא דאר"ה והוה מקבל קורבנא, ודא מיכא"ל דדרגיה חס"ד, איהו הוה מקבל צלותא דשחרית. ואם לא זכו, מה כתיב בקורבנא [שמות כ"ב ל'] לְכָלֵב תִּשְׁלִיכוֹן אוֹתוֹ, דחשיב ליה כטריפה, ובגין דא הוה נחית דיוקנא

בכדי שיתקבלו התפילות לרצון, כי אם התפילה אינה ראויה ח"ו, הכלבים הרוחניים לוקחים אותה כביכול. וכמו שאמרנו לעיל, הכלבים הגשמיים הם המקור וההשראה של הכלבים העליונים.

בפירוש בניהו על תיקוני הזוה"ק [שם דף ק"ג] מדייק את מה שאמרו שם 'חשיב ליה כטריפה'. וז"ל שם, פירוש מתאחות ביה קליפה דעשיה שנקראת כלב, כמ"ש רבינו האר"י ז"ל בביאור פרקי שירה במאמר כלבים אומרים 'פאו נְשִׁתְחַוָּה וְנִכְרְעָה נִבְרָכָה לְפָנַי יְיָ עֲשֵׂנוּ' [תהלים צ"ה, ו']. כטריפה, בכא"ף הדמיון. משום דמתאחות בה הקליפה, כלומר שנתפס בקרבן או בתפילה הקליפה חס ושלום, אבל לא תהיה טריפה ממש. ואם לא זכו להתפלל [כנראה שנפלה כאן טעות הדפוס וצ"ל ואם זכו להתפלל], בכוונת הלב בלי תערובת מחשבה זרה, אין אחיזה ותפיסה לקליפה בה. ותתקבל על ידי מיכאל שר החסד, כי תפילת שחרית היא בחסד, וקרי ליה בשם אריה, שהוא אותיות ראייה שהיא בחסד וכו'.

שאלה מהקהל: אבל אנו רואים שאומרים את האשמורות באשמורה השלישית?

תשובת מרן שליט"א: זהו בזמננו. בדור האחרון. הם היו מקדימים את האשמורות, הרבה יותר מוקדם מאיתנו. גם צריך לזכור כי כפי המסופר, הכאת הכלבים לא נעשתה בסוף או בתחילת האשמורות, אלא באמצעם.

בספר נפש החיים שער ב' [פרק י"ד] כתב בזה"ל, והענין, שעבודת התפלה היא במקום עבודת הקרבן. וכמו שענין הקרבן היה להעלות נפש הבהמה למעלה. שהרי הבהמה נשחטת ונקרבת, ועל ידי כך מתעלה. וכל עיקר הכפרה היה תלוי בזריקת הדם הוא הנפש. וכן הקטרת האימורים עיקרם היה לכוונת העלאת הנפש. כן עיקר ענין התפלה הוא להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה.

דכלב לקבל ההוא דורונא. אם התפילה ראויה, האריה מקבל את התפילה, ואם אינה ראויה, הכלב מקבל אותה.

כיוצא בזה אמרו חז"ל [יומא כ"א ע"ב] על הקרבנות, כשנתקבל הקרבן בבית המקדש, היתה יורדת אש מן השמים בצורת אריה רבון, והוא היה מקבל את הקרבן. זה מיכאל. מדת החסד. ואם לא זכו, לכלב תשליכון אותו רח"ל. כך במקדש, כשלא היו ראויים, היתה כמין דמות כלב מקבלת את הקרבן. זהו כטריפה.

ממשיך הזוהר ואומר, וקורבנא, ודא איהו כלב, דאמר דוד עליו השלום [תהלים כ"ב כ"ב], 'הֲצִילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד פֶּלֶב יְחִידָתִי, וְכָל מַלְאכֵי חֲבִלָה דְּאִינוּן כְּלָבִים צוּעִקִים בְּמִשְׁמֵרָה תִּנְיִנָא דְּלִילִיא, אִינוּן צוּחִין וְנִבְחִין וְאִמְרִין הֵב הֵב, בְּגִין דְּאִינוּן מִסְטָרָא דְּגִיחָנָם סָם הַמּוֹת, דְּאִתְאֲמַר בִּיה [משלי ל' ט"ז] 'לְעֹלֹקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הֵב הֵב'.

מה שאומר הזוהר כי הכלבים צועקים במשמר השני, כבר הוא כתוב בגמרא בברכות [דף ג' ע"א]. וכך אומרת הגמרא, רבי אליעזר אומר, שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי, שנאמר [ירמיהו כ"ה, ל'] 'יְיָ מְפָרוֹם יִשְׂאָג, וּמִמָּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ. שְׂאָג יִשְׂאָג עַל נְהוּי'. וסימן לדבר, משמרה ראשונה, חמור נוער. שניה, כלבים צועקים. שלישית, תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה. יש במאמר הזה דברים נשגבים.

גם את האשמורות נהגו בתימן לאמרם במשמרה שנייה, אז הכלבים צועקים, כמו שמרחיב הזוהר ואומר, כלבים צועקים במשמרה תניינא דליליא, אינון צווחין ונבחין ואמריין הֵב הֵב, בגין דאינון מסטרא דגיהנם סם המות, דאתאמר ביה [משלי ל' ט"ז] 'לְעֹלֹקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הֵב הֵב'. מעתה מובן הפלא ופלא מדוע סילקו את הכלבים. בגלל הרמז הזה,

זהו טעם שלישי.

עד כאן אמרנו ד' טעמים בס"ד.

*

שאלו פה בשיעור שעבר, מהי ההלכה למעשה? האם נאמר לילדים כיום להכות ולסלק את הכלבים? והרי כל מה שאנו מדברים זה רק רמזים, ולא לקחתי זאת לעניין הלכה למעשה, אלא רק להסביר ולנמק את מנהג העבר, כי מצד שני, כל מה שאנו משערים ומסבירים לתרץ את מנהג ישראל, אין בכך בכדי לבסס זאת מבחינה הלכתית ברורה, שיהיה אפשר לסמוך על זה לעניין מעשה. אין אנו מנסים אלא ללמד עליהם זכות, מדוע עשו כך.

וזאת אני אומר לא רק משום שאין הטעמים האלו אלא כרמזים בעלמא, אלא גם מכיון שיכול להיות בכלל שכל מנהג זה התחיל מסיבה צדדית, וכל הרמזים דלעיל מיותרים. דיברתי השבוע עם זקן אחד, ולפי דבריו מובן כי הרביצו לכלבים, משום שהם הפריעו לאנשים לקום... אותו זקן עצמו לא חשב על הסיבה הזאת, אך לפי הדברים שהוא אמר לי, היגעת לי למסקנא שונה ממנו. הוא אמר לי שאותו אחד שתפקידו היה לקרוא ולהעיר את הציבור לאמירת האשמורות, היו מסבבים עליו הכלבים וצועקים ונובחים עליו... הוא צועק "אשמורות וכו'" ואין שומעים אותו, כי הכלבים היו נובחים כנגדו...

והנה במציאות, כיון שהתאספו הרבה כלבים, ופחדו האנשים לצאת, ומה גם שחלקם היו ילדים, ומובן שהיה פחד מסויים לצאת לרחובות בשעות אלו. ולא זו בלבד, אלא שהכלבים הפריעו לאחראי דלעיל להעיר את האנשים. הוא צועק אשמורות, והם נובחים מכנגדו. כי סבבו עליו כלבים. חושבני ממילא כי זהו שורש הסיבה שהיכו הילדים לכלבים, אלא שבמרוצת הדורות שכחו הצעירים את הסיבה האמתית.

טעם נוסף רביעי נראה לי עפ"י מה שכתבו בספרים הקדושים בלי קשר לנדון דידן, שהכלב בגימטריא נ"ב וּמבואר ג"כ בגמרא מסכת בכורות דף ח' ע"א כי עיבורו של כלב נ"ב יום. וע"ע בספר שלום ושלום (וייס) ימים נוראים דף י"ט אות כ"ב. והנה כך בדיוק הימים האלו, כי ר"ח אלול עד שמחת תורה הם בדיוק חמשים ושתים יום. ומחשיבים גם את שמחת תורה כחלק מהימים האלו, על אף שאנו מחשיבים את ליל הושענא רבא כזמן החיתום, כי מובא במקובלים שעיקר החיתום האמתי הוא בשמיני עצרת.

ישנו מנהג בכל תפוצות ישראל להסמך את סוף התורה לתחילתה, לומר 'לעני כל ישראל', ותכף ומיד, 'בראשית ברא אלהים'. נאמרו על זה כמה וכמה טעמים, ואחד המפורסמים מהם, שזה בכדי שלא יקטרג השטן שגמרו ישראל את התורה, וזהו. לא ילמדו יותר. לכן אומרים מיד 'בראשית ברא אלהים'. והנה אין מובן לכאורה, מדוע התעורר השטן לקטרג כזאת עכשיו? אלא משום הדבר האמור, שעתה הוא זמן החיתום, ויש לו עניין להיכנס עתה לקטרג ולפקפק, בכדי שעם ישראל לא יזכו בדין ח"ו. לכן עתה ביום זה אנו חוששים במיוחד לכל חשש נדנוד של קטרוג השטן.

זהו מה שאנו אומרים שהחיתום הסופי הוא בשמיני עצרת, בזמן שמחת תורה. וממילא חוזרת השאלה הקודמת, מדוע אנו מקדימים להושענא רבא את התפילות והתחנונות? והתשובה פשוטה, משום שאי אפשר לקבוע תחנונים ביו"ט. כיון שזהו יום שמחה, אנו עושים את התחנונים לפני בהושענא רבא.

והנה יוצא שעד שמחת תורה שהוא חיתום הדין, ישנם נ"ב ימים בדיוק בחשבון כל"ב. ובשביל זה נוהגים לסלק את הכלבים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לְקַנְּנָא אוֹתָהּ, שְׁנֵתָן לוֹ כֶּלֶב. מוֹבֵן כִּי כֶּלֶב זֶהוּ סִימָן לְאוֹת קִין. אֵךְ יֵשׁ אַנְשִׁים הַצְרִיכִים לַגְדֹּל כֶּלֶב לְשִׁמְרָה. עַל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אִמְרוּ חֲזוֹ"ל [מִדְרָשׁ רַבָּה פֶּרֶשׁה ע"ג] כִּי לִכְל כָּצִינוּ הָיוּ שְׂשִׁים רִיבּוֹא כֶּלֶבִים שׁוֹמְרִים. מֵעַתָּה אֲנִי חוֹזְרִים וְדָנִים הָאֵם אוֹתוֹ אֶחָד שְׁצָרִיךְ לְהַחֲזִיק כֶּלֶב בְּשִׁבִּיל שְׁמִירָה, חַיִּיב לְתֵת לוֹ מִזֹּנוֹ לִפְנֵי אוֹ לֹא?

הַיַּעֲבֹבִי דֵּן בְּכַךְ בְּסִפְרוֹ שְׁאִילָת יַעֲבֹב [סִימָן ק"י] וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, צָרִיךְ לַעֲיִין, בְּהַא דְּצַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים דְּאוֹרִייתָא, אִם הוּא כֹלל עוֹבֵר לִכְל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ גְדוֹל וְקָטָן, וְאִפּוֹ שְׁקִצִּים וְרִמְשִׁים (בְּלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִמִּיתִין כִּי כֹל הַמְזִיקִין נִהְרָגִין אִפּוֹ בְּשִׁבְתָּ) וְשֶׁלְּשׁוֹל קָטָן שְׂבִים?

בְּמִשְׁמַע לְכַאוֹרָה, וִירָאָה שְׁאִינוּ בְּאִמְתָּ אֵלֹא בְּבִעֲלֵי חַיִּים דְּבִנֵּי מִלְּאכָה נִינְהוּ, כְּעִנְיָנָא דְּקִרְאָה דְּכִתִּיב בְּבִהְמָה הַנוֹשָׂאת מִשָּׂא. וְאִפְשָׁר, שְׁאִפּוֹ כֶּלֶב וְחֲתוּל בְּכֹלל, לְפִי שְׁגָם הֵמָּה בְּנֵי תִרְבוּת וְבִעֲלֵי מִלְּאכָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּמָקוֹם אֲחֵר לַעֲנִיין לְהַקְדִּים לָהֶם הָאֲכִילָה כְּבִהְמָה. אֲבָל הַקְטָנִים שְׁאִינֶם רְאוּיִים לְמִלְּאכָתָא אִדְם. הַיַּעֲבֹבִי מִסְתַּפֵּק בְּכֹלל וְחֲתוּל מֵהַ דִּינָם.

הַבָּאנוּ בְּשִׁיעוֹר שְׁעֵבֶר שֶׁהַגְדוֹלִים הָיוּ מִמַּחֲסִים בְּקָטָנִים שֶׁהֵיכּוּ אֶת הַכֶּלֶבִּים, אֵךְ הָעֵרְנוּ כִּי לֹא הִיא נִרְאָה שֶׁהִתְיַחֲסוּ לָזֶה בְּחֻמְרָא. מוֹבֵן כִּי אִם הָרַבִּנִּים הָיוּ סוֹבְרִים כִּי הִילְדִּים הָיוּ עוֹשִׂים אִיסוּר מִמֶּשֶׁ, הָיוּ מוֹחִים בָּהֶם בְּחֻזְקָה עַד שִׁתְּבַעֵר הַנֶּגַע. הָיוּ צָרִיכִים לְהַעֲנִישׁ וּלְקַנוֹס אֶת אוֹתָם הִילְדִּים וְכו', עַד שֶׁהָיוּ מִצְלִיחִים לְבַטֵּל זֹאת. כִּיצַד אֲנִי רוֹאִים כִּי עַל אֵף שֶׁהֵם מִיחוּ בְּמַעַט בִּילְדִּים, לֹא עָשׂוּ זֹאת בִּיד חֻזְקָה. מִשְׁמַע שֶׁהֵם לֹא לָקְחוּ זֹאת כְּדֹבֵר אִיסוּר וְכִצְעָר בְּעֵלֵי חַיִּים כְּפִישׁוּטוֹ.

וְהֵנָּה אֲנִי רוֹאִים כִּי גַם הַיַּעֲבֹבִי מִסְתַּפֵּק הִיא בְּדִבְרֵי, וְלֹא פְּשִׁטָּא לִיָּה שְׁכֹלל וְחֲתוּל בְּכֹלל. וְמָה שֶׁכָּתַב עוֹד, אֲבָל הַקְטָנִים שְׁאִינֶם רְאוּיִים לְמִלְּאכָתָא אִדְם, רוֹצֵה לֹאמַר כִּי אִין דְּבִרְיוֹ

הַכֶּלֶבִּים פְּשׁוּט הִפְחִידוּ וְהִפְרִיעוּ לְאִנְשִׁים, לִכֵּן הִתְאַרְגְּנוּ הִילְדִּים בִּיחָד לְבַעַר אֶת הַכֶּלֶבִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יַחֲשִׁשׁוּ הָאִנְשִׁים לָקוֹם, שְׁמָא יִתְנַפְּלוּ עֲלֵיהֶם הַכֶּלֶבִּים, לִכֵּן הִסְכִּימוּ לְבַעֵרם מִתּוֹכָם. אוֹלֵי מִכָּאֵן הִתְחִיל כֹּל הָעֲנִיין הַזֶּה.

מִמִּילָא מוֹבֵן שֶׁשְׁאִלָּה זוֹ כְּבֵר נֹוגַעַת לַעֲנִיין הַלִּכְתִּי, כִּיֹּן שִׁישׁ בְּהִכָּאת הַכֶּלֶבִּים צוֹרֵךְ הַתְּפִילָּה.

וְלִגּוּפָה שֶׁל הַשְּׁאִלָּה הַנִּלְ, הָאֵם בְּהִכָּאת הַכֶּלֶבִּים יִשְׁנוּ חֲשֵׁשׁ שֶׁל צַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים? זוֹ שְׁאִלָּה הַלִּכְתִּית רְאוּיָה, וְכִשְׁמַעֲיִינִים רוֹאִים שֶׁהַדְּבָר אִינוֹ פְּשׁוּט כ"כ. וְהִרִי נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים לְגַבִּי אִיסוּר צַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים, שֶׁמִּפּוֹרֵשׁ בְּגִמְרָא כִּי הוּא מִדְּאוֹרִייתָא.

הַזְכַּרְנוּ מְקוּדָם בְּדֶרֶךְ אֲגַב אֶת עֲנִיין הָאֲכִלָּת הַבְּהֵמוֹת לִפְנֵי שְׁאִדָם אוֹכֵל, וְכִמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ זֹאת חֲזוֹ"ל [גִּיטִין ס"ב ע"א] מִהַפְּסוֹק [דְּבָרִים י"א, ט"ז], וְנִתְּנִי עֹשֶׁב בְּשִׁדְךָ לְבִהְמָתְךָ וְאֶכְלָתָּ וְשִׁבְעָתָּ. אִמְרַר רַב יְהוּדָה אִמְרַר רַב, אִיסוּר לוֹ לְאִדָם שִׁיטְעוֹם כֹּלֹם עַד שִׁיתֵן מֵאֲכָל לְבִהְמָתוֹ, שְׁנֵאִמְרַר וְנִתְּנִי עֹשֶׁב בְּשִׁדְךָ לְבִהְמָתְךָ, וְהִדְר וְאֲכִלָּתָּ וְשִׁבְעָתָּ. וְיֵשׁ לְדוֹן בְּאִדָם שֶׁמְחִזִּיק כֶּלֶב, אִם הוּא צָרִיךְ לְהַקְדִּים אֲכִילָתָא כֶּלְבוֹ לְאֲכִילָתוֹ.

וְהֵנָּה בְּטֵרֵם נִדוֹן עַל שְׁתֵּי הַשְּׁאִלּוֹת הַלָּלוּ נִדְגִישׁ כִּי עֲנִיין הַחֻזְקָת הַכֶּלֶב אִינֶה מִתְרַבּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל. אֲצַל אֲבוֹתֵינוּ בְּתִימָן בְּפֶרֶט הַרְחִיקוּ זֹאת יוֹתֵר. הַסִּיבָה לְכַךְ הִיא מִפְּנֵי שֶׁהַכֶּלֶב הוּא חַיָּה מֵאוֹסָה, שְׁאִין רְאוּיָה לְהַחֲזִיקוּ בְּבִיתוֹ. אִין זֶה בָּא אֵלֹא מִתְרַבּוֹת אוֹמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם מִשְׁתַּעֲשָׂעִים אִיתָם. בְּתִימָן, הָעֵרֶבִים גִּידְלוּ כֶּלֶבִּים, אֵךְ לֹא הִיהוּדִים. מוֹבֵן שֶׁהֵם רְאוּ אֶת הַחֻזְקָת הַכֶּלֶב כְּתִרְבוּת הַגּוֹיִים, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהִיא מְקוֹם לְטַעוֹת שֶׁהֵם לֹא הִכִּירוּ אֶת מִצִּיאוֹת הַחֻזְקָת הַכֶּלֶב.

הַמִּדְרָשׁ [רַבָּה פֶּרֶשׁה כ"ב] לְפִי חֵד מֵאֵן דְּאִמְרַר מִסְבִּיר אֶת הַפְּסוֹק בְּבִרְאשִׁית [ד', ט"ז], וְיִשְׁשׁ יְיָ

אמורים אלא בגדולים, אך בקטנים לא סלקא דעתיה לאסור. היעב"ץ מאריך עוד בזה, יעו"ש.

ולפני כן, בסימן י"ז, נשאל היעב"ץ בזה"ל, מי שמגדל חתול או כלב בתוך ביתו. אם אסור הוא שיאכל קודם שיתן להם לאכול? והיעב"ץ דן בכך ובירר, לא ידענא אי מספקא לך, מי איתנהו בכלל בהמה, לפי שלא מצינו איסור זה אלא אצל הבהמה, שדרשוהו מן הכתוב [דברים י"א, ט"ו], וְנָתַתִּי עֶשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ וְאָכְלָתָּ וְשִׁבְעָתָּ. ואי משום הכי ליכא ספיקא דהא בהדיא תנן בפרק ח' דכלאים הכלב מין חיה. וכן החתול, כפי מ"ש התוס' יום טוב. וחיה בכלל בהמה בכל מקום. ואפילו עוף במשמע לעניין האיסורין. ובפרטות לענין צער בעלי חיים, כדתנן שלהי שור שנגח.

ואי מיבעיא לך בחתול, משום ההיא דאיתא בסוף פרק מרובה דאסור לקיימו, הא נמי לאו מילתא, דהא ודאי האידאנא סתם חתולין דידן בני תרבות הן, ואסור להרגן, וכדקיי"ל ביורה דעה סימן נ"ז לענין דריסה. ולא אמרו אלא במוחזק להזיק, עיין ח"מ סימן רס"ז.

ואי משום דמשמע לך דליכא איסורא אלא בהנהו דבני מלאכה ניהו, שאינו בדין שיעשה ולא יאכל, ומיספקא עלך מילתא אי הני בני מלאכה ניהו, מסתברא דחשיבי נמי בני מלאכה קצת, דהחתול מלאכתו מרובה לצוד העכברים. ובהדיא חשיב ליה תלמודא לבעל מלאכה בהשואל [בבא מציעא דף צ"ז], גבי ההוא שונרא דחבור עליה עכברי ואכלוהו [= התאספו העכברים לאכול את החתול], דדיינינן ליה כמת מחמת מלאכה.

וכן הכלב, עבודתו גדולה. עבד נאמן לאדוניו לשמור הבית מאריא וגנבי ביום ובלילה. הכלב משמש לשמירה. אם באים גנבים, הרי הוא מפחיד אותם, עד שהם בורחים, או שבעה"ב מתעורר. אומרת הגמרא [הוריות דף י"ב ע"ב], למה נקרא שמו כלב, לפי שכולו לב. כולו לב

ונאמן על בעה"ב. ואף על פי שאינו עושה מעשה? עקימת שפתיו וחריצת לשונו הוי מעשה. עכ"פ הרי הן באין בשכרן ומזונותן עליך, וקיי"ל נמי נותנין מזונות לפני כלב בשבת. וגם טורחין בשבילו לתקן מאכלו בשבת וי"ט. כדתנן מחתכין את הנבלה לפני הכלבים שמע מנה ודאי דאית בהו נמי קצת מצוה וכו'.

למרות שהיעב"ץ כתב כך, הוא מסיים כי בהמה רגילה עלולה למות ברעב, ולא כן הכלבים והחתולים שיכולים למצוא מזון לעצמם. וז"ל, מ"מ כמדומה שאין כ"כ קפידא להקדים להם המזונות אם לא ממדת חסידות. אלא שיראה לי אעפ"כ אין בהן חיוב גמור כמו בבהמה גסה, או אפילו הדקה שאינה בת מלאכה, מכל מקום ודאי שהיא בכלל דין זה, שעיקרו מפני צער בעלי חיים, שהרי היא סמוכה עליך, ואם לא תהא לה עת קבוע לאכילה חק ולא יעבור, תמות ברעב, כי אין מי שיאכילנה. וגם היא אינה מוצאה מאכלה מזומן לפניה, לכן הטילה תורה חובה על האדם שהן שלו, לפרנסם קודם שיאכל הוא עצמו לקנות מדת רחמנות בנפשו, משא"כ באלו שמזונותיהן מצויין תדיר בכל מקום, שכלב חוטט באשפות ומגרר העצמות וכלבא בכפנא גללי בלע. וכן החתול מזונותיו עמו בכל מקום שהולך, ולא יחסר לחמו להתפרנס משורי מאכל וכל דבר מיאוס שמשליכין אליו. וגם ניזון מצידת העכברים וכו'.

החיד"א הביאו להלכה בברכי יוסף [אורח חיים סימן קס"ז דין ח'], המגדל כלב או חתול, אין לו חיוב להקדים מזונותיו. ומיהו למדקדק נכון להקדימן גם כן. שו"ת שאלת יעבץ שם.

בספר חסידים [סימן תר"ע] הביא דין על כלב שנכנס לבית יהודי, והוא רוצה לגרשו, כיצד יעשה. כלב שאינו נושך, אם יכנס בבית. אם חפץ יהודי לגרשו, יגרשו בשבט קטן [איזה ענף קטן לסלקו] אבל לא יזרוק עליו מים

הם אינם מפריעים לו, לא יהרגם לחנם. ולדוגמא, הפרפרים. הם לא מפריעים או מציקים לאנשים. לא להרוג אותם, גם אם קצת לא נוח להיות לידם.

שאלה מהקהל: לפעמים הם עלולים להיות בקרבת אוכלים?

תשובת מרן שליט"א: אם כן, אין הכי נמי. יש בכך מכשול. ודאי שמותר להרגם. גם יש לומר שישנה סיבה שכן להרגם, שמא הגיע תיקונם כבר, ויש שבאים דוקא בכדי שנהרוג אותם. קיבלו את ענשם.

ובכל אופן, גם בספר יד אפרים [על יו"ד סימן קט"ז] הביא את דברי היעב"ץ בזה"ל, כתב יעב"ץ סימן ק"י, הא דצער בעלי חיים אסור, היינו בבעלי חיים דבני מלאכה. ואפשר שגם כלב וחתול בכלל, לפי שגם המה בני תרבות ובעלי מלאכה. ויש להקדים להם האכילה כבהמה. אבל הקטנים שאינם ראויין למלאכת אדם, ואין צריך לומר זכובים ופרעושים ושאר שקצים ורמשים, אין להם סמך מן התורה להקפיד על צערן והריגתן, רק האר"י ז"ל ציוה לתלמידיו שלא להרוג אפילו כינה ממדת חסידות.

יש לסכם את הדברים כך. ראשית, היעב"ץ עצמו הסתפק בדבר, וחושבני שיש ללמד היתר בכל זאת על אותם הילדים, משום דמר כי אתריה ומר כי אתריה. בתימן, לא היה נהוג להשתמש בכלבים לשמירה, הרי אנו מדברים על כלבים שהיו מסתובבים חפשי ברחובות, וא"כ גם לפי דברי היעב"ץ אין בכך איסור צער בעלי חיים. ואכן, מי שהכלב משמש לו לשמירה, הרי הוא עושה לו טובה, ויש להחמיר. אבל אותם הכלבים שאנו מדברים עליהם לא היו כלבים ביתיים. והרי אבותינו לא השתמשו בכלבים לשמירה, ואדרבה ריחקו אותם ולא רצו שיתקרבו אליהם בכלל, וא"כ יוצא כי בעצם לדידן שלא משתמשים בהם לשמירה,

רותחים, או להכותו במקל גדול, או לדחות אותו בדלת [זורק אותו חזק עם הדלת], או לעוורו. לא יתכן. כל אלו אסורים משום צער בעלי חיים.

עוד בספר חסידים [סימן מ"ד] כתב כך, וכן המושכים אזני החתולים להשמיע צעקתם, הם חוטאים. כנראה שזה מצוי אצל הילדים. תופסים להם את האוזן, והם צורחים... בעל ספר חסידים אומר שזה אסור משום צער בעלי חיים. גם דרשו חכמים [זכריה י"ב, ד'], 'פִּיִּם הֵהוּא נֶאֱמַר יְיָ אֱלֹהֵי כָל סוֹס בְּתִמְהוֹן וְרָכְבוּ בְּשִׁגְעוֹן. וְעַל בֵּית יְהוּדָה אֶפְקַח אֶת עֵינַי. וְכָל סוֹס הָעַמִּים אֱלֹהֵי בְּעוֹרוֹן, עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִפְרֹעַ עַלבוֹן סוֹסִים מְרוֹכְבֵיהֶם עַל שֶׁהָיוּ אוֹתָם בְּמַגְפִּיִּים שְׁקוּרִין סְפוּרִין בְּלִע"ז.

במקורות לספר חסידים החדש דף פ"ג העלה את ספר השו"ת שאלת יעבץ שהבאנו, שהוא סובר שאין דין צער בע"ח אלא רק אם הם בני תרבות ובעלי מלאכה, והביאו הברכי יוסף ועוד פוסקים. וציין שבשו"ת חבלים בנעימים תמה על דבריו, והרי מפורש בדברי רבינו יהודה החסיד שפשוט לו כי יש בצער החתולים והכלבים איסור צער בע"ח? והוסיף מ"ש בשו"ת מהריט"ץ שאפילו בדבורים נוהג צער בע"ח.

האמת, שהיעב"ץ עצמו באותה התשובה הביא כי החיות שאין להם בעלי מלאכה ממש אין נוהג בהם דין צער בע"ח. וז"ל, אין להם סמך מן התורה להקפיד על צערן ועל הריגתן. ואצ"ל פרעושים דקמצערו טובא. (אף על פי שהאר"י ז"ל ממדת חסידות וע"פ הסוד ודברים בגו משום גלגול נגע בה) ציוה לתלמידיו שלא להרוג אפי' כינה. האר"י ציווה עפ"י הסוד שלא להרוג כל מיני כנים ופרעושים, ואין זה מדינא, אלא ממדת חסידות. ואפילו שהאדם מצטער מהם.

והנה עפ"י עיקר הדין, ודאי שהפרעושים המצערין את האדם אין שום איסור להרוג. ואם

לא נוהג בהם איסור צער בעלי חיים. הרי דהא בהא תליא, ולדידן מובן שלא חששו לצער בעלי חיים, כי בעצם לתימנים אז היה זה מותר.

הרי שהסברנו ונימקנו זאת מבחינה הלכתית בס"ד, ונראה שזה מבוסס ומסודר.

לפני מספר ימים נשאלתי על אודות מפעל שיונים מקננות בקרבתו ומלכלכות, ורצונם להביא צלף שיירה בהם, כי אי אפשר להגיע אליהם מאחר שהם בגובה 8 מטר וכו'. והשבתי שאם אין דרך אחרת, אה"נ מותר להרגם, בגלל הנזק שהם עושים. ועיין בספר ואין למו מכשול חלק א' פרק ט"ז מדף קכ"ט, וח"ד דף קל"ח.

השלמה (משנה שעברה) לגבי המעשה על רב הרגיל לענות תשובות בהסתכלות בכף היד, שאמר לשואליו כי בימים שבין ראש השנה להושענא רבא אין הוא מקבל קהל, כיון שהרישומים משתנים. הוספה כעת שמקור הדבר נמצא כבר בספר מדרש תלפיות, אך בשינוי מועט מדלעיל.

בשיעור האזינו ה'תשע"ז, הבאנו דבר חידוש מעניין הפלא ופלא, שהביא זאת הרב בידרמן בבאר הפרשה. הוא סיפר ששמע על תלמיד חכם מופלג, ראש כולל מפורסם בירושלם, שהוא מומחה בקריאת שרטוטי כף היד. ובכל השנה הוא מקבל קהל, ועונה להם תשובות עפ"י הסתכלות בכף ידם. ובימים שבין ראש השנה להושענא רבא הוא אינו מקבל קהל, כי לדבריו אין כל טעם להסתכל בשרטוטי הידיים, כי בזמנים אלו משתנים שרטוטי הידיים בכל יום ביומו בפועל...

מי שלא מבין, לא יראה הבדל. אך מי שהוא בעל מקצוע, הרי הוא מבין ומכיר בהבדלים. וממילא אומר אותו הרב לשואליו, בשביל מה אבדוק לכם את כף היד? והרי המציאות משתנה בכל יום ויום, ומה יעזור לך שאבדוק,

והרי מחר יהיה לך משהו אחר... ממש הפלא ופלא. הוא אומר שאם רוצים הוכחה לכך, יצלמו את כף היד בשני ימים שונים, ויביאו למישהו מומחה, והוא יוכיח את ההבדלים. אפשר ממש לראות את ההבדלים בין הימים.

האמת שזכורני כי כבר הערתי בזמנו, שהנה מובן מהסיפור כי בכל יום מימים אלו משתנה גזר דינו של האדם, וכיון שאפשר לראות עפ"י עיון בשרטוטי כף היד דברים רבים העתידים לבוא על האדם, כפרנסה וילדים וכו', אעפ"י כן אין טעם לראות בימים אלו כיון שזה משתנה בכל יום. [אגב צריכים לדעת שזו חכמה אמתית בהחלט, ואכמ"ל] אבל אין מובן מדוע דוקא בימים אלו, והרי בכל השנה משתנים הדברים, עפ"י מעשיו?

והנה למרות שחשבנו שזה דבר חדש שהתגלה רק בדורנו, בעצם אין פל חדש תחת השמש [קהלת א', ט']. כבר בעל מדרש תלפיות (מחבר הספר שבט מוסר, ועוד ספרים רבים) כתב שהשרטוטים משתנים, ומשמע מדבריו שזה קורה בכל ימות השנה.

וכך הוא כותב בענף אדם ומדרגותיו, דף כ"א [בדפוס שלפני הוא בדף כ"ה ע"ב. העורך], יש בשרטוטי הידיים והמצח שרטוטים מורים על עוונותיו, וכל הדברים העתידים לעבור עליו. לו היה לנו עיניים לראות, היינו מגלים זאת. ורמזו בשרטוטי הכף עץ הדעת טוב ורע. ולהכיר בחירתו של אדם אם טובה היא אם רעה. וקו החיים להכיר אם יאריך ימים אם לא ח"ו. אפשר לדעת עפ"י הסתכלות בכף היד גם מי טפש ומי חכם. לראות לפי הקווים מי גאון, ומי גאון גדול... [אם הקו העליון ביד הימנית אינו נמשך לאמה אלא לזרת, ולפני כן מתפצל שמאלה] כל זה ניתן לראות בכף היד, כמובן למי שמבין. ודוקא ביד ימין.

וממשיך עוד בסוגי הדברים הניכרים בכף היד, ואם מזונותיו בריות או בצער, ואם יהיה בעל

ראיתי גם בספר יפה תואר [מאת הרב יוסף פנחסי, סימן ד' דף ק"א] שכתב כך, ואם תאמר, הרי שרטוטי הידים והפנים קבועים משעת לידה, א"כ הרי נקבע מזלו וגורלו של האדם מתחילת יצירתו? הוא אומר שזו טעות. כשהאדם חוזר בתשובה, חלים שינויים באותם השרטוטים. ומעשיו הם הקובעים את גורלו ומשנים את שרטוטי וקווי היד. אין השרטוטים הללו מורים אלא על מצב ההווה. הוא מעיד שהחוזר בתשובה משתנים שרטוטי ידיו.

והוסיף לספר על מהר"ח ויטאל זכר צדיק לברכה, תלמידו המובהק של האר"י ז"ל, סיפור ממש מזעזע. ומהר"ח מעיד על עצמו וז"ל, שנת י"ד לפרט היצירה הייתי בן י"ב שנה. וחכם גדול בשרטוטי כף היד, הביט בשרטוטי כפות ידי, ואמר לי דע, כי בהיותך בן כ"ד שנה, יבואו הרהורים רבים בלבך להתרשל מעסק התורה שתי שנים ומחצה. יהיו לך הפרעות בלימוד בעוד י"ב שנה. (ובאמת כן היה שנתבטל מלימוד התורה ועסק בחוכמת הכימיה). אני עצמי ראיתי את כתבי מהר"ח ויטאל בחכמת הכימיה, ועד היום זה לא נדפס, ואולי בכוונה נמנעים מלהדפיסם. הוא כותב שם כיצד אפשר לעשות זהב מחול וכיו"ב, כל מיני חכמות מסגנון כזה. ואח"כ יודמנו לפניך ב' דרכים, האחת לגן עדן, והב' לגיהנם, ואז תינתן הבחירה בידך, ואם תבחר בדרך גיהנם לא יהיה בדורך רשע גדול ממך רח"ל, ואם תבחר בדרך גן עדן, תעלה בחכמה וביראת חטא על כל בני דורך, דבר שלא ישוער. ולא נפל מדבריו ארצה...

זכה מהר"ח ויטאל לעלות בחכמה על כל בני דורו. כל חכמי ישראל מזועזעים מחכמתו הנוראה. ראיתי אפילו להגר"ח מוואלז'ין נרוח חיים עמ"ס אבות, בפרק ג', תלמיד הגר"א, שהביא את מהר"ח ויטאל בזה"ל, 'כתב רבי חיים ויטאל קדוש ה' מכובד'. גדול אשכנזי שיכבד גדול ספרדי בכזה תואר, זה לא רגיל בכלל... החשיבוהו כל החכמים עד מאד.

אומנות אם לא, ואם הוא בעל חלאים אם לא, ואם פגם בריתו אם לא, ועניינים רבים ידועים קצתם אצלי המאסף. הוא לא מספר על אחרים, אלא על עצמו. אמנם ישנם מלבדו עוד כמה וכמה חכמים כאלו בעולם.

ועתה הוא אומר חידוש הקשור לנושא דלעיל, ודע, שמשתנים שרטוטי הידיים והמצח במעשיו של אדם. אין זה קבוע אלא משתנה, שאם השרטוט מורה על גזירה רעה ח"ו, וחוזר בתשובה השרטוט משתנה ומתהפכת. והדבר בהפכו, אם הרבה בפשע ועבירה. ממש הפלא ופלא. הרי שאין משמעות כל כך בהתבוננות בשרטוטי הידיים, כי זה תלוי במעשי האדם, אם מתקן את עצמו ואם לא. אמנם יש מכך תועלת אחרת, שאפשר להרגיש זאת בחוש, שרואים שלדברים הרוחניים ישנו בסיס במציאות, להרגיש ולראות שכן הוא. זהו אחד החידושים שכתוב פה.

עוד שב בעל מדרש תלפיות לפרט יותר, ובסימן ציפראי היד ניכר אם יהיה האדם עשיר אי עני רח"ל. עשיר, עשיר ממש, וגם משמח בחלקו, אעפ"י שהוא עני, יש לו הסימן המורה על עושר. ובאוזן ניכר מי שיש בו צד ממזרות. ובחוטם ניכר אם הוא מניצוץ הגבעונים אשר לא מבני ישראל המה. ובשיניים ניכר הקמצן והנדיב. אולי הוא מתכוון לאותם שיש להם ריוח בין השיניים, אולי זהו העניין. מי יודע.

ולסיום כתב בעל מדרש תלפיות, אמר המאסף לא רציתי לפרש הסימנים, למען לא יגיעו הדברים ביד מי שאינו הגון ויבייש לחבירו באמרו, כך וכך סימנים יש בכך המורים על הרוע. אך רשמתי שתי שורות אלו להודיעך בחכמתו יתברך שמו בבריאת האדם שרשם בו כל מאורעותיו ומעשיו, אם טובים אם רעים, וכן כל מדותיו ושיעור חייו ברוך הוא וברוך שמו, אשר יצר את האדם בחכמה נפלאה. ממש הפלא ופלא, לראות בחוש כיצד יצר הקב"ה את האדם בחכמה נפלאה כזו.

זאת אני אומר לידיעה בעלמא, שכיון שהימים הללו הם ימי דין, ממש ניכר בחוש, החוש"ה אל העין (מליצה על דרך הכתוב בלבן ובראשית כ"ד, כ"ט), החוץ אֶל הָעֵינַן. אנשים שמבינים בחכמה זו, יכולים ממש לחוש ולמשש את השינויים על האדם. ממש הפלא ופלא, ומי שמבין ורואה זאת, יכול מאד לקבל חיזוק מכך.

אלא שמאידך גיסא, אין פשוט כ"כ שהדבר מותר, כי כבר כתבנו בס"ד בש"ע המקוצר [סימן קמ"ח סוף סעיף ה'] שדעת רבים וטובים מגדולי זמננו שאין לשאול ולהתייעץ עם אותם "מגלי עתידות", גם מפני שאין הם יודעים את העתיד בצורה ברורה, וחכמתם אינה שלמה, וממילא אי אפשר לסמוך עליהם. ומה גם מאי נפק"מ ממה שנשאל אותם, הרי אם יתקן האדם את עצמו ויחזור בתשובה, גם אם רואים בשרטוטי הידיים לדוגמא שלא יזכה לילדים ח"ו, על ידי שיתקן את עצמו יכול לזכות לילדים. ומה יש ללכת אליו שיאמר לנו מה יהיה, והרי הכל תלוי עפ"י מעשינו.

גם לפעמים יש אנשים שקשה להם להתגבר על עצמם, והם אומרים להם איזה דבר רע שיבוא

עליהם רח"ל, והם נכנסים לדיכאון ח"ו. אולי אין להם את הכוחות בשביל להתגבר. עכ"פ, נאמר לפי הצד הזה. אך זה לא נכון, כיון שיתכן שהם בכלל לא פענחו את השרטוטים כהוגן. רבינו האר"י הוא שידע את החכמה הזו בשלמות, וכיון שישנם כל כך הרבה קווים דקים, הם אינם עומדים על עומק הדברים.

קיצור הדברים, ראשית, אין החכמה הזו מוסמכת כ"כ, וגם מי שמבין ויודע, אין זה סוף פסוק, כי הגם ששומעים מהם איזו הוראה רעה, אפשר לשנותה ולהפוך את העתיד לטוב יותר, לתקנו על ידי מעשים טובים.

ומה שחשוב לדעת את התועלת מהאמור, שהימים האלו הם ימי דין, כמו שהבאנו לעיל את הפסוק [עמוס ג' ח'] אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יֵרָא. צריכים לדעת בימים האלו, שאפשר לדעת עפ"י הידיים שלנו אם השתפרנו במעשינו או לא. ממש נפלא. אם היינו זוכים לראות זאת בעצמנו, היה לכך יותר השפעה, אבל לפחות נדע שישנם אנשים הרואים זאת ממש. יהי רצון שנזכה להיכתב בספר החיים ובספר הזיכרון, לשנה טובה ומבורכת, עם כל ישראל, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף מקצת עניינים וציין מעט מקורות, שיפר ותיקן כמה דברים, כי מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.